

פורטרט | חוף השרון חקר ויזואלי של שני דורות ומה שביניהם

קטלוג תערוכה | מאי 2019

קטלוג תערוכה

פורטרט בינדורי | חוף השרון

חקר ויזואלי של שני דורות ומה שביניהם

לכל אחד מאיתנו יש סיפורים. סיפורים שמשתנים עם הזמן, המקום, הגיל והמרחק. סיפורים שמלווים אותנו כל חיינו, סיפורים שאנחנו אוספים לאורך הדרך, סיפורים שנמצאים אצלינו בראש, וסיפורים שמשתקפים לנו מהסובבים אותנו.

אבל מה קורה כשמפגישים שני סיפורים של זמן אחר ומקום אחר, עם פער של גילאים שחובק עולמות הרחוקים זה מזה מרחק של חיים שלמים? איך הם משתקפים זה בזה? היכן הם חופפים, או איך נראה הפער ביניהם? איך נראה פורטרט בין דורי שכזה?

אלו וכאלו הן השאלות שיצאו לחקור, באמצעות מצלמה, משתתפי פרוייקט "פורטרט בינדורי". חלקם שורדי שואה, ילדי מלחמת העולם השנייה, וחלקם בני נוער, ילדי שנות האלפיים במדינת ישראל. יחד, הם יצאו לחוויה נדירה וייחודית של מסע בין הגילאים.

במהלך המפגשים הם קיבלו הזדמנות להציץ מבעד לעדשת המצלמה אלו באלו, לחשוף ולהיחשף לתכנים חוצי גיל, למצוא את המכנים המשותפים, לברר את ההבדלים, לגעת, להתקרב, להעזיז, ולייצר פורטרט משותף.

לצורך החקר הויזואלי רתמו המשתתפים את סגולותיה המיוחדות של המצלמה. בשיטת "לצלם סיפור" הם מסגרו, שיקפו, טישטשו וחידדו, התרחקו והתקרבו, שינו פרופורציות וזוויות ראייה, ובעיקר - הסתכלו, ראו זה את זה, אחרת.

תוצרי התהליך והחווייה מוצגים בצילומי הפורטרט שבתערוכה. הם מספרים דיאלוגים בינדוריים חשובים ומהותיים הן ברמה האישית, והן במישור החברתי, ומזמינים את הצופה לחקור גם את הסיפורים הבינדוריים שבחיויו שלו.

מציגים: שורדי שואה ממועדון "קפה בכפר", בליווי מתי הלרמן ותלמידי מגמת אמנות, שכבת יא' - תיכון שפיים, בהובלת גילי רוש

פיתוח והפקה: סיגל הראל מור, דיוקן.

פיתוח והנחיית חקר ויזואלי: שיבי איסמן, המכון לחקר ויזואלי

בשיתוף ומימון: ג'וינט ישראל אשל

והמחלקה לשרותים חברתיים, מועצת חוף השרון

עיצוב קטלוג: שיבי איסמן

אלצהיימר

ענבר: "באמצעות התהליך אותו עברנו, יצא לי להכיר אישה מדהימה, מעניינת, עם סיפור חיים מרתק ושמחת חיים מדבקת.

עליזה היא חולת אלצהיימר ולכן לעבור איתה תהליך לא היה פשוט. נפגשנו במסגרת "הפרויקט הבינדורי" בו למדנו איך בין מבוגר לצעיר יכול להיווצר קשר חזק ומיוחד דרך המצלמה.

בכל יום חמישי כשנפגשנו היו לי חששות: האם עליזה תזכור אותי, מה אם לא? איך נצליח לעבור תהליך של היכרות מעמיקה בנינו? והאמת שאני לא באמת יודעת אם היא זכרה אותי או לא כל שבוע מחדש, אבל הקשר שנקשר נשאר תמיד איפשהו בזיכרון.

אז כל פעם מחדש עליזה הייתה אומרת לי: "אני לא יודעת אם אמרתי לך ואני לא מסתירה את זה, אני חולה במחלה נוראית - אלצהיימר שגורמת לי לשכוח המון דברים" ואני כל פעם מחדש הייתי מחייכת ואומרת "כן אני יודעת, סיפרת לי".

האומץ של אדם מבוגר לבוא ולהגיד כן, אני חולה במחלה קשה שגורמת לי לשכוח דברים הוא לא דבר רגיל בעיניי. להראות את החולשות שלך לאנשים זה דבר שדורש אומץ. העבודה עם עליזה לימדה אותי הרבה על האומץ שבכנות. "היא מושא להשראה עבורי.

עליזה וינטראוב וענבר לבריש

מה היה קורה אם?

אור ויהודה מצאו משותף בחוויה של ללכת אחרי, להיסחף, לעיתים ללא ברירה, לעיתים ללא אומר. בין אם ללכת אחרי ההורים או לתת לגורל לקחת אותנו למחוזות שונים - הם מעלים את השאלה, "מה היה קורה אם?"

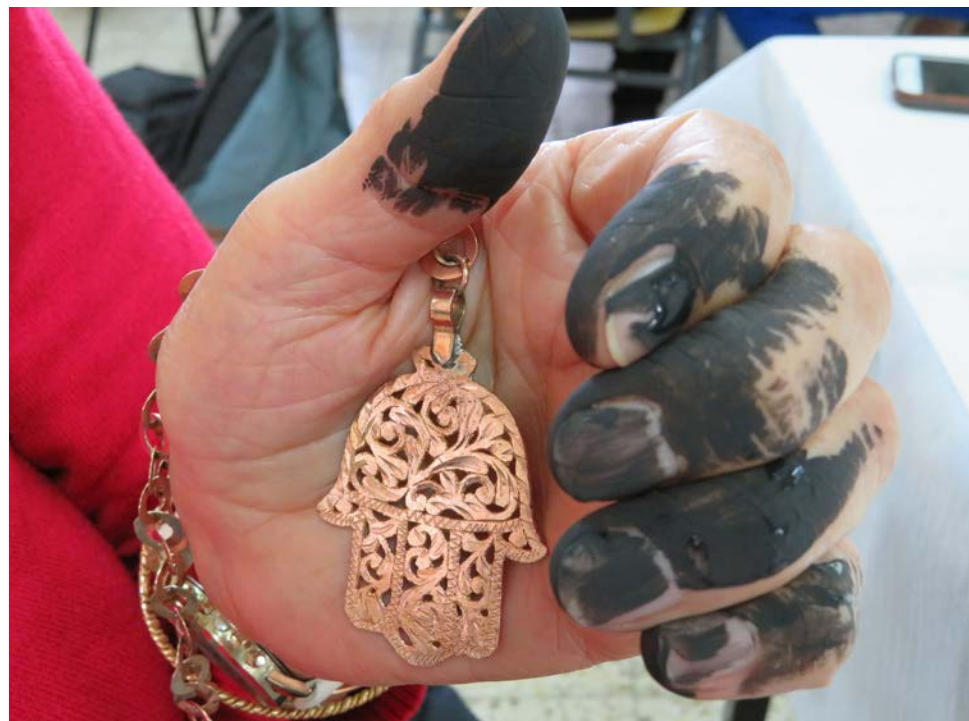
יהודה קמיל ואור פילי.
צילום: נטע שרויט

עצב והמשך החיים:

נינט ומיה חולקות ביניהן אובדן של משהו יקר, ושתיהן אוחזות בתכשיטים יקרים שנשארו להן כמזכרת וזיכרון. נינט אוחזת בשרשרת שאמה ז"ל העבירה אליה ומיה בזוג עגילים שהשאירה אחריה בת זוגו של אביה. המזכרת אינה מחליפה את החסר, אבל מזכירה שעם העצב, יש גם חיים שנמשכים.

טקסט מצולם

מה הוא כוחן של המילים המצולמות? משמעות שמקבלת כנפיים, משתחררת מכבלים של גיל וזמן ומאפשרת בקליק לייצר חיבורים חדשים, שונים, סיפורים אחרים. האם מילים - בשפות שונות, בהגייות שונות, ממקומות שונים ומזמנים שונים, הן גורם מתווך? האם הן מהוות גשר תקשורתי שאחרת אולי קשה היה לחצות אותו? מאפשרות להביע את שאחרת נשאר חבוי? או שאולי מילים שמייצגות תרבות, סטייל, דרך חיים, דור - רק מבטאות חוסר תקשורת ואי הבנה, חושפות ומקצינות פערים שממילא הם שם?

למעלה: יהודה קמיל ואור פילי.

למטה: הכתובת על הקיר
יהודה קמיל ואור פילי. צילום: נטע שרויט

צילום: מרים הורביץ וזהר בכרך

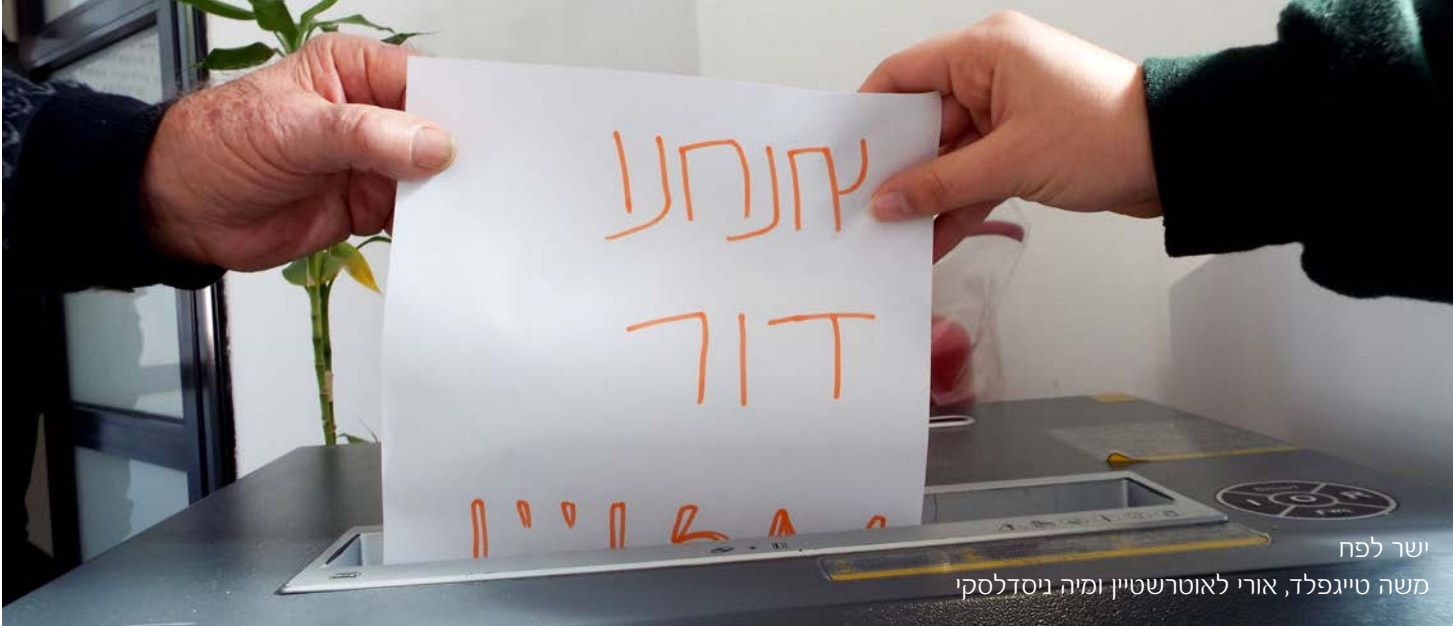
צילום: משה טייגפלד, מייה ניסדלסקי, אורי לאוטרשטיין ועפרי גרינוולד

יהודה קמיל ואור פילי

משה טייגפלד ועפרי גרינוולד

ישר לפח
משה טייגפלד, אורי לאוטרשטיין ומיה ביסדלסקי

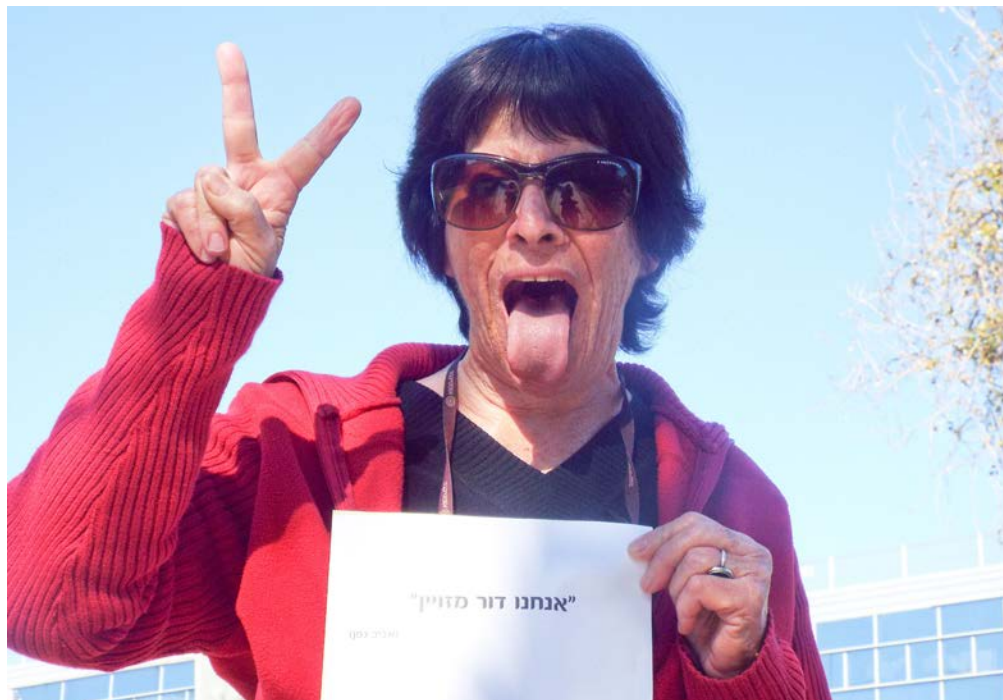
צילום: עירא גליק

יצחק שן, נועה זגורי, ועירא גליק

מצב האומה

סימן שאתה צעיר
אראלה אלדר ונטע שרויט
צילום: מעיין שרויט

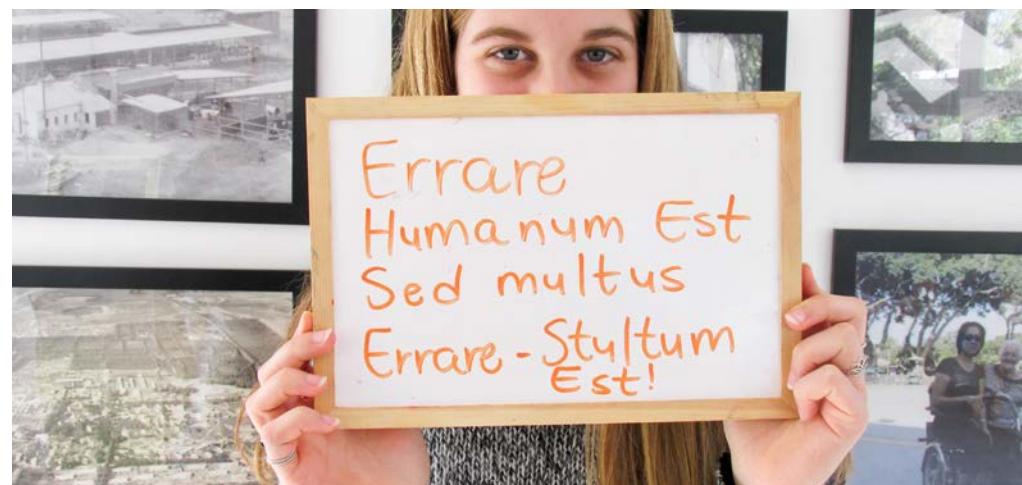
דור מזוין
צילום: מעיין שרויט
אראלה אלדר ונטע שרויט

אור פילי ויהודה קמיל

געגוע
זהר לינצ בסקי ואברהם גוברובר

קרע
יוסי גבעון ומעיין שרויט
צילום: מעין שרויט

יצחק שן, נעה שונגוט ועירא גליק
צילום: עירא גליק

צילום: עירא גליק

צילום: יצחק שן

חבלי קליטה

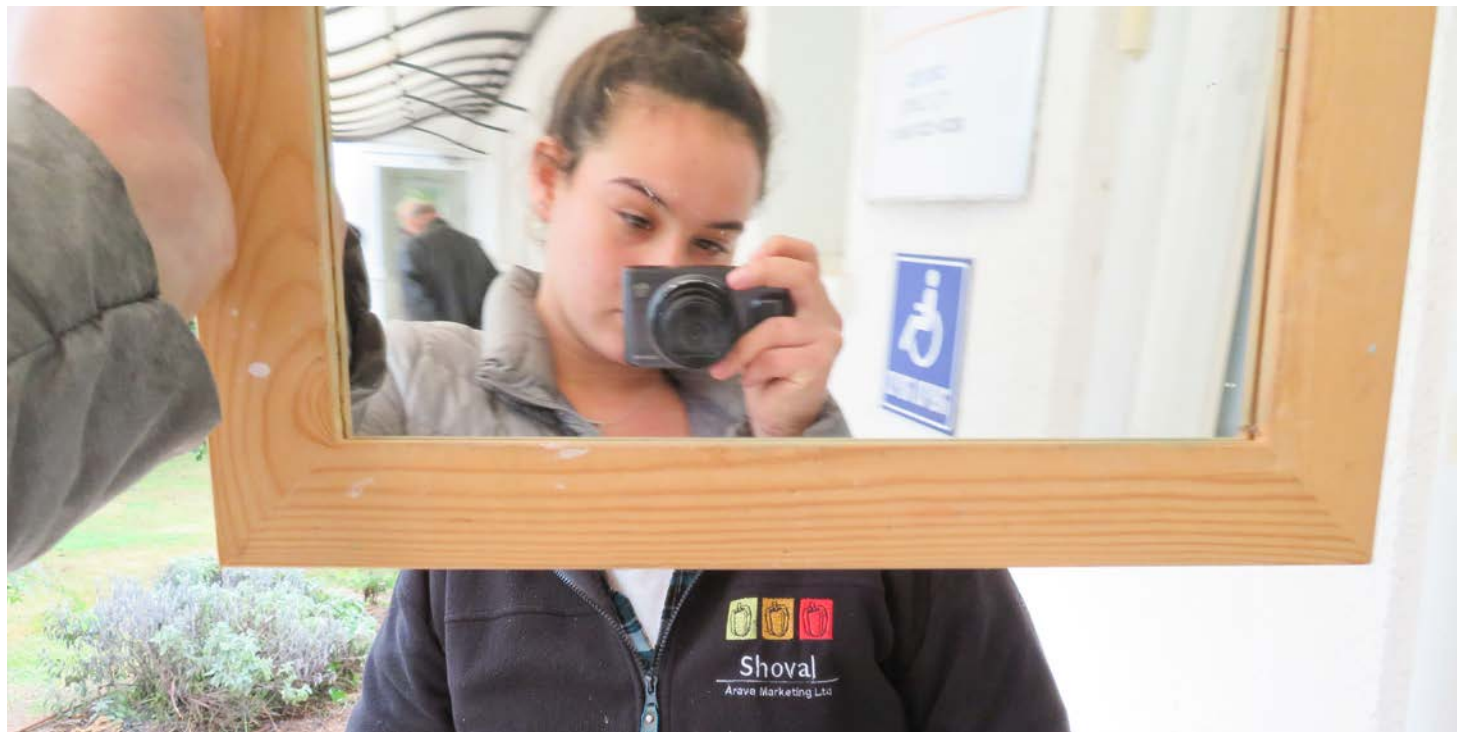
אומרים שישראל היא כור היתוך - מדינת הלאום, הבית, המשפחה של כולנו, יהודים מכל הדורות. משפחותיהם של יצחק, נועה ועירא הגיעו לארץ מחו"ל, מצאו פה בית, הקימו משפחה, נטעו או שעדיין נוטעים - שורשים. אבל עד כמה קל באמת להיות נטע זר פה בארץ המובטחת עליה חלמו דורות המייסדים של המדינה הזו? כמה מאתגר זה להגיע כזר לארץ המובטחת עליה חלמו דורות המייסדים של המדינה הזו. מה נדרש מעולה חדש שרוצה בכל מאודו להשתלב, להשתייך, להיות חלק. לגדל קוצים? ללמוד שפה? להשיל תרבות של מקום אחר?

תקשורת

הטכנולוגיה המודרנית והעולם הדיגיטלי מגדירים מחדש דפוסי תקשורת ומחוללים מהפך בדרך בה כולנו, כחברה וכפרטים מגדירים שייכות או בידול, שוני או דומות. כיצד תורמת הטכנולוגיה הזו לקשר שבין שני הדורות? האם היא מסייעת לחיבור שלפני כן לא היה אפשרי? או שאולי היא מרתיעה, מדגישה את הפערים והריחוק?

הפרעת קשב יוסי גבעון ומעיין שרויט

איך מכניסים שני דורות למסגרת אחת?

מה נכנס למסגרת ומה נשאר בחוץ? מי תופס יותר מקום ומי פחות? מי קובע את גבולות המסגרת וכמה גמישים הם צריכים להיות כדי לכלול בתוכם שני עולמות הרחוקים זה מזה מרחק של זמן, מקום, הוויה של חיים?

עמוד ימין: במסגרת המסגרת - נינט מזוז ועירא גליק
עמוד שמאל: יוסי גבעון ומעיין שרויט

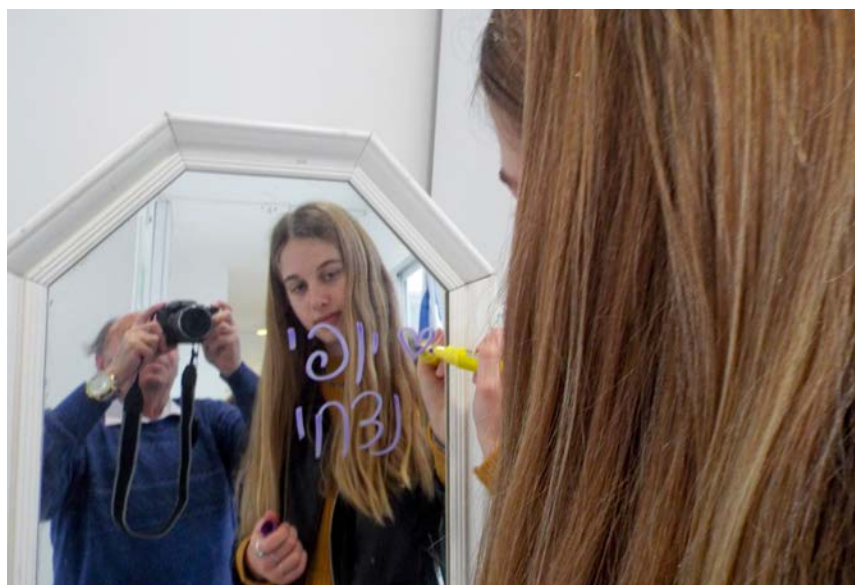

שיקופים והשתקפויות:

אין כמו מצלמה לשקף לנו את שנסתר לנו מעין. כיצד אנו משתקפים בעיניהם של אלו הרחוקים מאיתנו מרחק של דור? דרך איזה פילטרים הם מסתכלים עלינו? האם הפערים בסגנון הלבוש, סגנון הדיבור, מחוות גוף וקמטי העור משפיעים על השיפוט שלנו בהסתכלינו על האדם שמולינו? איזו משמעות מקבל הגיל כשהוא רק צל על משטח משקף?

למעלה ימין: נינט מזוז ומיה ריינשרייבר, צילום: מיה ריינשרייבר;
למעלה שמאל: משה טייגפלד, מייה ניסדלסקי, אורי לאוטרשטיין ועפרי גרינוולד

למטה: אני ואת נשנה את העולם - אסתר שיין ונועה זגורי

מהו פער הדורות?

האם זה הזמן, הגיל על סממניו הפיזיים והרגשיים? השוני וההבדלים בעמדות, בדיעות, בעדיפויות של בני גיל מסויים לעומת אלו הרחוקים ממנו 25 שנה או יותר? האם הפער נעוץ בחלל שנוצר בין מה שהיה לבין מה שיהיה, בין עבר לעתיד? או שאולי הפער לא קשור דווקא לגיל אלא בהבדלים בקווי האופי, מי שאנחנו רוצים להיות והמקום שבו אנו נמצאים, לתקוות שלנו ולהשלמות שלנו, להישגים ולחלומות?

רק חיך אחד - עליזה וינטראוב וענבר לבריש. צילום: נטע שרויט

למעלה ימין: ידיים - אסתר שיין ונועה זגורי; למעלה שמאל: אוסף של סיפורים - משה טייגפלד, מייה ניסדלסקי ואורי לאוטרשטיין
למטה ימין: החיים יפים - אראלה אלדר ונטע שרויט, צילום: נטע שרויט, למטה שמאל: איזה יופי - אביגדור שחן ושני ליפין

תפיסה עצמית
יצחק שן ועירא גליק.
צילום: נועה שונגוט

פגעי הזמן
אראלה אלדר ונטע שרויט
צילום: מעיין שרויט

מה זה גיל?

האם גיל הוא רק שאלה של זמן? ואם כן, עד כמה הזמן מטשטש את ההבדלים, או את המשותף, עד כמה הוא מרחיק ומבדיל, עד כמה מחבר ומקרב? מה הזמן מספר לנו? על העבר, על העתיד, והאם ניתן להסיק מסיפורי הזמן שלנו על מי שאנחנו, מה שאנחנו, על מסלול חיינו? או שאולי, כמו שאומרים, לכל דבר בחיים יש את הזמן שלו, כל דבר בעיתו, והזמן, פשוט עושה את שלו.

מרים הורביץ וזהר בכרך

אראלה אלדר
דור שני לניצולי שואה
ילידת הארץ

"אני אחזור לקיבוץ שלי, למענית, שם אקים משפחה,"
כך אמרה הצנחנית חביבה רייק, דודתה של אראלה,
אחות אמה, למפקד הפלמ"ח יצחק שדה, ערב יציאתה
לשליחות אל מעבר קווי האויב הנאצי.

חביבה נשלחה לעיר הולדתה באנסקה ביסטריצה
שבסלובקיה. לדבריה, הרגישה במשימה זו כאם
הפורצת לתוך בית בוער להציל את ילדיה. היא
חזרה למחוזות ילדותה, בעת שמשפחתה כבר
נשלחה לאושוויץ. חביבה הצילה יהודים רבים ואף
מצאה כ-60 צוותי אוויר של בעלות הברית שנחשבו
נעדרים. היא נתפסה בהרי הקרפטים ונשפטה לגזר
דין מוות יחד עם חבריה למשימה, רפי רייס וצבי
בן יעקב. בשנת '52 הובאה לקבורה בהר הרצל.

אראלה: "דודתי חביבה נחשבת גיבורה סלובקית. את
שמה מנציחים רחובות רבים בארץ וכן יישובי גבעת
חביבה ולהבות חביבה הקרואים על שמה."

צילום: נטע שרויט

צילום: נטע שרויט

שושנה הורבט
ילידת 1940, אוקראינה

"הייתי בת שנתיים וחצי כשברחנו
מהגטו ללב היער, שם אבא וגברים
נוספים מהמשפחה חפרו בור עמוק אליו
נכנסו ובו שהינו כשנה וחצי עד שהגיעו
הרוסים.

את האוכל היינו גונבים משדות הגויים. היו
כפריים טובים במיוחד שהשאירו ל"גנבים"
גם לחם וחלב שיהיה לנו.

אחותי הגדולה טינקה (בת 90) סיפרה פעם
שהסנדוויץ הכי טעים שאי פעם אכלה היה
לחם מרוח בתפוח אדמה שאכלה בבור."

מרים הורביץ,
ילידת 1936, רומניה

"זכרון ילדות ראשון, אני בת 3 במיטה, ואבא מביא לי דובי גדול וחום מפרווה.

השוואה שלי התחילה ביום שהוריי עמדו ליד החלון שבדלת הכניסה ובכו כשראו את הנאצים צועדים ברחובות העיר. ביקשתי מהם להרים אותי שאוכל לראות גם אני מה מתרחש וראיתי את החיילים צועדים בסך ומעליהם שמיים אפורים בוכים מרה כאילו יודעים את שהולך לקרות.

בהמשך נשלחתי עם משפחתי לטרנסניסטריה שם שהינו כשלוש שנים. עד היום אני אוספת דובים מפרווה."

צילום: זהר בכרך

אביגדור שחן,
יליד 1934, בסראביה

"הייתי תלמיד מצויין! ההורים רצו לקחת לי מורה פרטי להעשיר את לימודי הגמרא ולכן החליטה המשפחה לעבור מהכפר לעיר.

המשפחה היתה עדיין ישובה על עגלה רתומה לסוסים כשהגענו לרובע היהודי להתחיל את חיינו החדשים בעיר ומצאנו עצמינו מוקפים ביהודים כלואים במחסום אש.

האוקראינים הציתו את הרובע היהודי מארבע פינותיו ולכדו את היהודים להישרף בתוכו. אבא העלה לעגלה כמה מחבריו היהודים, משך את הסוסים דרך מחסום האש והוציא אותנו מהעיר. כך התחילה המלחמה עבורי."

אביגדור כתב והוציא לאור 12 ספרים. הספר "בכפור הלוחט" (Buning Ice) הינו היחיד שכולל פרקים ביוגרפיים לצד פרקי מדע מתקופת מלחמת העולם השנייה.

צילום: שני ליפין

יוסי גבעון
יליד 1938, לוב

"הבית שלנו היה אחד הגדולים בעיר. הבית היחיד שהיו בו שתי קומות ושתי בארות מים בחצר.

הייתי בן ארבע כשאחת מתוך מאות הפצצות שהושלכו על העיר נפלה ישירות על הבית. לא היו נפגעים בנפש אבל חלק מהבית נחרב.

אבא סרב לשפץ את הבית הפגוע גם אחרי שהסתיימה המלחמה. הסתפקנו בחלק שנשאר שלם וגרנו בו עד לעזיבתנו ועלייתנו לארץ בשנת 1950."

צילום: מעין שרויט

יהודה קמיל
יליד 1937, רומניה

"הייתי כבן 5 כשנכנסו הנאצים לעיר הולדתי בויז'ניץ, רומניה, והחלו לשלוח את היהודים למחנות. ימים רבים צעדתי בשקט בעקבות הוריי אל הלא נודע.

בסוף הגענו לאוקראינה שם התגוררנו בצריפים בצפיפות עם עוד משפחות של יהודים שהוגלו מהתפוצות. כולם סבלו מרעב ומחלות. כדי להשקית את הרעב יצאנו אחותי ואני בבקרים לחפש תפוחי אדמה בשדות. לפעמים מצאנו."

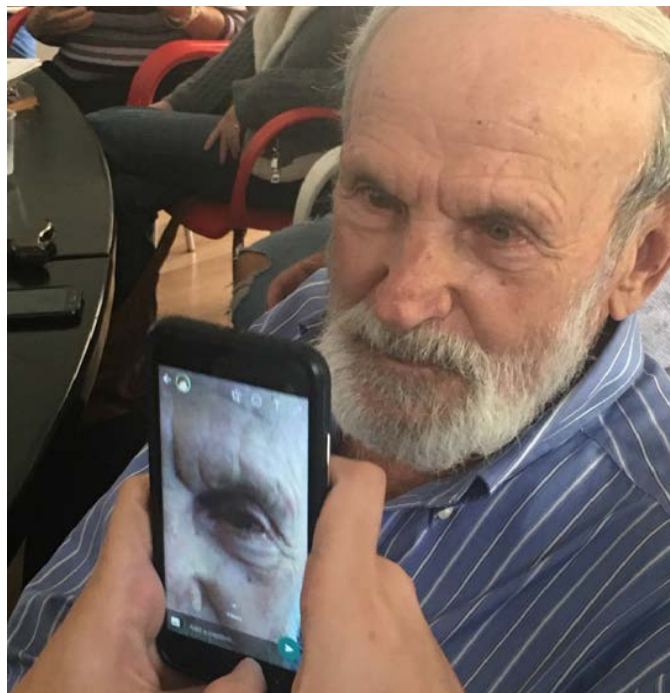

אסתר שיין, ילידת 1939, רודוס

“הילדה נעלמה, לא מוצאים אותה ברחוב או בשכונה! כך זעקו אמי ואבי ביום שנחטפתי על ידי אישה מוסלמית.

משפחתי יחד עם משפחות יהודיות שגורשו מרודוס באוגוסט 1939 נאספו כפליטי מלחמה בטנג'יר מרוקו.

אמי יושבה שבעה, אבי גייס את חבריו הפליטים היהודים ויחד עם שוטר מוסלמי שהתיידד עם אבי, יצאו לרחובות בצעקות, כשהם דופקים על כל דלת ושואלים: הראיתם ילדה בת שנתיים, בלונדינית עם תלתלים? . לאחר שעות רבות דיווח חנווני שראה אישה מסתירה בגלביה שלה “משהו”. הם רצו לביתה, פרצו את הדלת ומצאו אותי עטופה בסמרטוטים מוכנה למסע לעיר הסמוכה קזבלנקה, שם הייתי כנראה נמכרת. המתנדבים לחיפושים עוד דיברו שנים אחרי על האירוע כשהם חוזרים ואומרים: “דונדה אסטה לה רוביה?” (איפה הילדה הבלונדינית?).”

יצחק שן, יליד 1933, הונגריה

“הייתי עם משפחתי המורחבת בגטו בבודפשט. את אבא לקחו לעבודות כפייה והוא מצא את מותו בדנובה.

היה לי מראה של גוי והייתי בורח מהגטו ונבלע בהמולת העיר. שימשתי בלדר למחתרת היהודית והייתי מעביר מכתבים אל תוך הגטו והחוצה.

היה זה בשלהי המלחמה, פצצה שנפלה ממטוס אמריקאי פגעה בעגלה של הצבא ההונגרי שעליה הועבר תותח והיא רתומה ל-4 סוסים. 2 מהסוסים נהרגו במקום וההמון הרעב התנפל עליהם כאחוז בלהות והחל לבצוע את הסוסים לחתיכות. גם אני נדחפתי ובצעתי עם אולרי חתיכה מהשוק. תוך חצי שעה לא נשאר זכר לסוסים. כשחזרתי לגטו נתתי את הבשר לדודתי שהכינה ממנו גולאש לכל המשפחה, והשביעה אותי שלא אגלה שזהו בשר סוס. לא אמרתי מילה. עד היום אני זוכר את טעם הגולאש הנפלא.”

צילום: זהר לינצבסקי

נינט מזוז, ילידת 1939, תוניסיה

“הייתי בת 3. את אבא לקחו לעבודות כפייה, ואמא נשארה עם חמישה ילדים ובהריון. זוכרת את אמא עומדת שעות בחלון מסתכלת ימינה ושמאלה לראות אם אבא חוזר.

העיר תוניס הופצצה באינטנסיביות. בשלב מסוים לא יכולנו להישאר בבית ויצאנו לחפש מקומות מחסה. באחת הפעמים אסף אותנו שכן לביתו והכניס אותנו מתחת למיטה גדולה שם שכבו גם בני משפחתו. בעודינו שוכבים שם צפופים, נפלה פצצה על הבית, חדרה מקיר אחד, דלגה מעל המיטה ויצאה מהקיר השני. הגורל שמר עלינו בריאים ושלמים.”

צילום: עירא גליק ונועה שונגוט

אברהם גוברובר יליד 1927, פולין

“הייתי בן 11 כשהתחילה המלחמה והגרמנים גירשו את כל יהודי העיר כשרק בגדיהם על גופם. אחרי 4 ימי הליכה הגענו לעיר ביאליסטוק שם ישנו כחודש בבית הכנסת עד למשלוח הבא לרוסיה הלבנה.

בשנת 1941 כשהגרמנים פלשו לרוסיה הלבנה, היהודים נסו על נפשם דרך היערות. אני זוכר שבאחד הלילות הגרמנים הפציצו את היער ורבים מהמסתתרים בו נהרגו. אני זוכר את פחד האיימים שעטף אותי כאילו זה היה אתמול.”

משה טייגפלד
יליד 1934, רומניה

"אמא נפטרה ממחלה ב 1943 ומיד אח"כ הנאצים לקחו את אבא לעבודות כפיה ואותי ואת אחיי שלחו למוסדות יתומים ומאוחר יותר למחנות עבודה.

הייתי בן 11 כשברחתי מהמחנה במטרה לחזור לבוקרשט ולחפש את אבא. באישון לילה עליתי על רכבת נוסעים כשאת הדרך עשיתי מחוץ לקרון, עומד על מדרגה ואוחז במוטות הדלת הסגורה. כ-4 שעות נמשכה הנסיעה והקור היה עז. בבוקרשט הסתובבתי ברחובות לחפש את אבא עד שמצא אותי שכן והסגיר אותי לרשויות. נשלחתי למחנה סגור ממנו כבר לא הצלחתי לברוח. רעב ומכות היו מנת חלקי במחנה עד לשחרור ממנו בסופה של המלחמה. כחצי שנה אחרי שהסתיימה המלחמה נפגשתי שוב עם אבא ושניים מאחיי ששרדו."

צילום: עפרי גרינוולד

עליזה וינטראוב
ילידת 1941, מחנה פליטים, רוסיה

עליזה: "כשהסתיימה המלחמה הייתי בת 5. עליתי עם אמי לרכבת בדרך חזרה מרוסיה לקראקוב, ממנה ברחו הוריי לפני שהגיעו הנאצים. לידינו ברכבת ישבו זוג גרמנים שדיברו על כך שחבל שלא הצליחו לחסל את כל היהודים. אמא הסתכלה עליי ולחשה באזני "אל תוציאי מילה". הייתי קטנה אבל כבר מורגלת בלהרגיש סכנה. ידעתי לקרוא את עיניה המבוהלות של אמי ושתקתי כל הדרך."

ענבר "בתמונה, פיה של עליזה מכוסה אבל עיניה הגלויות מדברות אלינו ומספרות על נפש צעירה ועל שמחת חיים של ניצולת שואה שלא נתנה לסיפור ילדותה הקשה לחבל בהמשך חייה הבוגרים."

צילום: ענבר לבריש

פורטרט בינדורי | חוף השרון

